

مصدق و دیدگاه‌ها

تألیف:

میداد حکیمی



انتشارات آرون

سرشناسه	: حکیمی، محمود، ۱۳۳۳
عنوان و نام پدیدآور	: مصدق و دیدگاه‌ها / تألیف: محمود حکیمی
مشخصات نشر	: تهران، آرون، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۳۳۲ ص.
شابک	: ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۲۳۱ - ۶۹۰ - ۸
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
موضوع	: مصدق، محمد، ۱۲۶۱ - ۱۳۴۵
موضوع	: سیاستمداران ایرانی - سرگذشتنامه - ایران - تاریخ - پهلوی
موضوع	: Politicians, Iranian - Biography- Iran - History- Pahlavi
موضوع	: ایران - سیاست و حکومت - ۱۳۲۰ - ۱۳۵۷
موضوع	: Iran - Politics and government - 1941 - 1978
رده‌بندی کتبی	: ۱۳۹۷ م ۶ ح ۸ / ۱۵۱۵ DSR
رده‌بندی دیوید	: ۹۵۵ / ۰۸۲۴۰۹۲
شماره کتابخانه ملی	: ۵۶۰. ۱۵۲



آرانت آرون

مصدق دیدگاه‌ها

تألیف: محمود حکیمی

ناشر: انتشارات آرون

چاپ اول: ۱۳۹۸

چاپ صدف: ۱۰۰۰ نسخه

۵۴۰۰۰ تومان

نشانی: میدان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان وحید نظری، نرسیده به خیابان منیری جاوید

تلفن: ۵۱ - ۶۶۹۶۲۸۵۰

پلاک ۱۰۵، واحد ۳

وبسایت: www.Arvanashr.ir

ایمیل: Arvannashr@yahoo.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست مطالب

۱۱ مقدمه

بخش اول

زنگانی دکتر محمد مصدق

۱۶.....	مخالفت با کودتای سیدضیاءالدین
۱۷.....	مخالفت با پادشاه شدن رضاخان
۲۰.....	بله بله قربان گوی، رئیس مجلس خود را به پادشاه انداخت
۲۱.....	زندانی های عصر رضاشاه
۲۱.....	مصدق در مجلس چهاردهم
۲۳.....	دولت محمدساعده مراغه ای
۲۵.....	مسئله نفت شمال
۲۷.....	دولت مرتضی قلی بیات
۲۸.....	طرح الغای امتیاز نفت جنوب
۲۹.....	دولت ابراهیم حکیمی (حکیم الملک)
۳۰.....	دولت صدرالاشراف
۳۲.....	دولت ابراهیم حکیمی (حکیم الملک)
۳۴.....	دولت قوام السلطنه
۳۷.....	تأسیس حزب دموکرات
۳۹.....	کابینه جدید قوام
۴۱.....	شکست فرقه دموکرات
۴۶.....	نخست وزیر رضا حکمت
۴۶.....	دولت ابراهیم حکیمی (حکیم الملک)
۴۷.....	دولت عبدالحسین هژیر

۴۹	ترور هژیر
۵۰	دولت محمد ساعد
۵۳	قراداد گس - گلشائیان
۵۶	دولت منصور الملک
۵۹	اعتراض به دخالت دربار
۶۰	سرشان به جای دیگر بند است
۶۰	تشکیل کمیسیون نفت
۶۱	دولت سپهبد رزم‌آرا
۶۳	پیشنهاد ملی شدن صنعت نفت
۶۵	واکنش رزم‌آرا
۶۶	نگرانی و بیم‌های شاه
۶۶	ترور رزم‌آرا
۶۸	تصویب اصل ملی شدن نفت
۶۸	دولت علاء
۷۲	اولین پیام رادیویی مصدق
۷۳	معرفی کابینه به مجلس
۷۴	شکایت به دیوان عالی دادگستر بین‌المللی لاهه
۷۵	خلع ید از شرکت نفت
۷۶	تهدید نظامی و قضایی انگلستان
۷۷	زعیم شرق
۸۰	مخالفان مصدق چه می‌گویند؟
۸۴	صدور اوراق قرضه ملی
۸۵	مصدق در شورای امنیت
۸۹	دکتر مصدق در مصر
۹۳	تهاجم روزنامه‌های وابسته به حزب توده و دربار به مصدق
۹۴	پیروزی ایران در دیوان لاهه
۹۶	انتخابات دوره هفدهم مجلس
۹۹	استعفای مصدق
۹۹	قیام سی‌ام تیر
۱۰۰	کشتی‌بان را سیاستی دگر آمد
۱۰۲	معرفی کابینه جدید
۱۰۳	محدود ساختن قدرت درباریان
۱۰۳	تعطیلی بانک شاهی
۱۰۴	لایحه اختیارات
۱۰۵	ادامه مذاکرات نفت
۱۰۵	قطع روابط سیاسی با دولت انگلیس

۱۰۷.....	انحلال مجلس سنا.....
۱۱۰.....	توطئه نهم اسفند.....
۱۱۲.....	دو نامه و یک مصاحبه.....
۱۱۵.....	ربودن و قتل رئیس شهربانی.....
۱۱۸.....	تغییر رئیس مجلس.....
۱۱۸.....	تصویب طرح کودتا.....
۱۲۰.....	انحلال مجلس هفدهم.....
۱۲۲.....	اجرای طرح کودتا.....
۱۲۳.....	اجرای عملیات.....
۱۲۴.....	شکست کودتا.....
۱۲۶.....	شما آمریکایی‌ها از این مملکت چه می‌خواهید؟.....
۱۲۸.....	کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۱.....
۱۳۱.....	گلوله‌باران خانه نخست‌وزیر.....
۱۳۵.....	رحمت به شیر مادر.....
۱۳۵.....	اشتباهات سران نهضت ملی.....
۱۳۶.....	لطمه شدید به حیثیت آمریکا.....

بخش دوم

دیدگاه‌های شخصیت‌های سیاسی، علمی، ادبی، مذهبی

۱۳۹.....	درباره دکتر مصدق.....
۱۳۹.....	مصدق از دیدگاه آیت‌الله طالقانی.....
۱۴۰.....	جلال آل احمد.....
۱۴۰.....	همراه وجدانیات تاریخی مردم.....
۱۴۰.....	طاهر احمدزاده.....
۱۴۰.....	الف- درسی که مصدق به دیگران آموخت.....
۱۴۲.....	ب- ایجاد جو شبهه و تردید در جامعه برای وقوع کودتای ۲۸ مرداد.....
۱۴۴.....	دکتر علی اسلامی ندوشن.....
۱۴۴.....	مصدق مردی که سیاست را نزد مردم برد.....
۱۴۵.....	مهندس مهدی بازرگان.....
۱۴۵.....	حماسه ملت ایران.....
۱۴۶.....	مهندس ابوالفضل بازرگان.....
۱۴۶.....	یادی از مصدق بزرگ.....
۱۴۶.....	یادی از یک رادمرد تاریخ معاصر ایران.....
۱۴۷.....	سخنان دکتر محمد مصدق.....
۱۵۰.....	یک مقاله و یک گفتگو با استاد دکتر سید محمد مهدی جعفری.....

۱- مقاله.....	۱۵۰
الف- دکتر مصدق و هماهنگی میان توسعه سیاسی و اقتصادی.....	۱۵۰
ب- یک خاطره از پاکی و منزّه بودن او از فساد اقتصادی.....	۱۵۰
۲- مصاحبه.....	۱۵۲
مصاحبه با دکتر محمد مهدی جعفری به مناسبت ۲۹ اسفندماه سالروز ملی شدن نفت.....	۱۵۲
دکتر مصدق در جهت آزادی انسان‌ها و سرافرازی آنها خدمت کرد.....	۱۵۲
مصدق، چهره همیشه جاوید تاریخ ایران.....	۱۵۹
نگاهی به خاطره‌ای از فرزند دکتر محمد مصدق.....	۱۶۳
شیر بزرگ شرق.....	۱۶۷
به مناسبت روز ملی شدن صنعت نفت و ۱۴ اسفند روز درگذشت آن بزرگمرد تاریخ ایران.....	۱۷۰
آتشی در خا..... مصدق.....	۱۸۲
دکتر حسین اعرابی.....	۱۸۶
وقتی که سرای تنگ است و مرد بزرگ.....	۱۸۶
مصدق جاودانه قهرمان ملی تاریخ معاصر.....	۱۸۸
۱۲ مرداد ۱۳۳۵، سالروز بعید دکتر مصدق به احمدآباد.....	۱۹۱
زندان ثانوی.....	۱۹۲
دیدنی دلا.....	۱۹۳
آیا ملی کردن نفت گناه نابخشودنی بود.....	۱۹۴
کسی نیست داستان‌ها را به یاد بیاورد.....	۱۹۵
از کاشی ۱۰ تا احمدآباد.....	۱۹۷
ماجرای ملی شدن صنعت نفت.....	۱۹۸
دوراندیشی و شجاعت.....	۲۰۶
یک گام به پیش اقتصاد منهای نفت.....	۲۰۷
اخلاقیات مصدق.....	۲۰۹
خاموشی شیر در زنجیر.....	۲۱۲
آخرین وداع.....	۲۱۴
یک سال دولت ملی ۳۰ تیر ۱۳۳۱ تا ۲۸ مرداد ۱۳۳۲.....	۲۱۶
۱- بحران نفت.....	۲۱۶
۲- ابعاد اولین هسته‌های مقاومت ملی.....	۲۱۶
۳- دکتر محمد مصدق نخست‌وزیر ایران.....	۲۱۷
۴- طرح توطئه و حماسه ملی سی‌ام تیر.....	۲۱۸
۵- کودتای ۲۸ مرداد.....	۲۱۹
۶- تلاش تکمیلی کودتای ۲۸ مرداد.....	۲۲۰
خاطرات من از کودتای ۲۸ مرداد.....	۲۲۲
علی اردلان.....	۲۲۵
فروریختن کاخ استبداد.....	۲۲۵

۲۲۷.....	توهین‌های سرتیپ آزموده به مصدق.....
۲۳۳.....	مصدق در آینه ملت.....
۲۳۳.....	او از مردم بود و با مردم بود.....
۲۳۶.....	مصدق و رازهای جاودانگی او.....
۲۳۹.....	پاسخ به مفت‌تری؛ هیچ ایرانی پاک‌نهادی نمی‌تواند دشمن مصدق باشد.....
۲۴۴.....	مصدق صدای تاریخ.....
۲۴۷.....	یادی از علامه دهخدا یار وفادار دکتر محمد مصدق.....
۲۴۷.....	دهخدا و مصدق، آن دو بزرگ‌مرد.....
۲۴۸.....	لغت‌نامه، کاری بسیار عظیم.....
۲۴۹.....	نخستین گام.....
۲۵۰.....	لزوم چاپ لغت‌نامه.....
۲۵۲.....	۲۸ مرداد ۱۳۳۲.....
۲۵۴.....	دهخدا یکنانه دوران.....
۲۵۸.....	دهخدا و کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲.....
۲۶۳.....	پاسخی به منتقدان مصدق.....
۲۷۸.....	همه علیه یک ملت.....
۲۸۳.....	۱- روش‌های حقوقی.....
۲۸۴.....	۲- اقدام نظامی.....
۲۸۴.....	۳- تحریم اقتصادی.....
۲۸۵.....	۴- جنگ روانی.....
۲۸۸.....	۵- بر هم زدن امنیت و ثبات داخلی کشور و مناس نمودن آسایش روانی مردم.....
۲۸۹.....	۶- اعتصاب.....
۲۹۰.....	۷- ترور.....
۲۹۰.....	۸- کودتا.....
۲۹۱.....	۹- آیا شاه پیروز است؟!.....
۳۰۳.....	دوست‌های نامرئی، دشمنان صمیمی.....
۳۰۳.....	مروری بر زندگی و فعالیت‌های سیاسی دکتر مظفر بقایی.....
۳۱۷.....	اشعار شاعران فرزانه و ایران‌دوست.....
۳۲۷.....	منابع و مأخذ.....

مقدمه

ما بارها خوانده و شنیده‌ایم که روش و مطالعه تاریخ برای انسان ضروری است و آنکس که کتاب‌های تاریخی نخواند، حتی در بزرگسالی مانند کودکان سخن می‌گوید. قضاوت‌های شخصی که به مطالعه کتاب‌های تاریخی علاقه ندارد به‌راستی کودکانه است. یکی از فواید مطالعه کتاب‌های تاریخی تبدیل انسان‌های بی‌تفاوت به انسان‌های اندیشمند، دردآگاه و انسان‌دوست است. البته باید دانست که هر کتاب تاریخی دارای چنین خاصیتی نیست. تنها آن کتاب تاریخی می‌تواند انسان آگاه و دردمند بسازد که پدیدآورنده آن صفات تاریخ‌نگاران درستکار را شرح را داشته باشد. حقیقت‌جویی، عدالت‌طلبی، راستگویی و دانش عمیق و گسترده از ویژگی‌های یک مورخ درستکار است.

تاریخ پرفراز و نشیب اقوام و ملت‌ها نشان می‌دهد که تحریف وقایع تاریخی و دروغ‌بافی یا جعل اسناد و مدارک موجب پدید آمدن جنگ‌ها، قتل عام‌های هولناک و دشمنی‌های دیرپا و مصیبت‌بار شده است. نویسندگان، شاعران و تاریخ‌نگارانی که با دریافت انعام، تاریخ را تحریف و چهره ستمکاران را زیبا جلوه داده و یا مردمان خدمتگزار را خائن معرفی کرده‌اند. بدون تردید خود از بدترین مردمان تاریخ بوده‌اند.

تاریخ‌نگار شریف و انسان‌دوست به خواننده خویش قدرت اندیشیدن و بالاتر از همه نقد محتوای آثار تاریخی می‌بخشد. ممکن است تاریخ‌نگاری دروغ هم ننویسد، اما کتابش مانند یک رُمان سرگرم‌کننده باشد. نه احساسی را برانگیزد و نه عبرتی را موجب شود. چنین آثاری چندان ارزشی ندارند. یکی از مورخان پژوهشگر معاصر ایران، آقای محمدعلی موحد در این باره می‌گوید:

«تاریخی که مطلقاً نه ستایشی و نه تمجیدی در برابر شرف و پاکی و راستی و استقامت برانگیزد و نه احساس نفرتی را از عدو و دخل و خبث و شقاوت راه دهد و نه آینهٔ عبرتی برای آیندگان باشد و نه خواب‌نوشین هیچ بی‌دردی را برآشوبد به‌نظر من چندان قدر و ارزش ندارد که انسان زندگی کوتاه خود را به آن مصروف دارد».^۱

متأسفانه در طاق تاریخ حاکمان مستبد و خودکامه برای فریب مردم عوام به هر وسیله‌ای متوسل می‌شدند. در ایران‌زمین، در دوران قاجاریه و پهلوی خودکامگان فریب‌کاری را به اوج رساندند. میرزا حسن‌خان اعتمادالسلطنه فرزند حاجب‌الدوله (قاتل امیرکبیر) تعریف و ستایش از پادشاه خودکامه‌ای چون ناصرالدین‌شاه را در روزنامه شرف به اوج رساند.

در دوران رضاشاه استبداد و خودکامگی، اینجا رسید که مخبرالسلطنه هدایت که مدت شش سال نخست‌وزیر رضاشاه بود در خاطرات خود گزارش‌هایی شگفت از دوران پادشاهی رضاشاه ارائه داده است. وی در کتاب خود به‌طور خود خاطرات و خطرات با صراحتی شگفت می‌نویسد:

«... شاه به احدی به‌جز چاپلوسان و چاکران رحم نمی‌کرد و منافع سیاسی خود را با حربه‌های مختلف از میان برداشت و یا به خانه‌نشینی و تبعید ناچار ساخت و حتی به دوستان رحم نکرد. تیمورتاش، نصرت‌الدوله، سردار اسعد، تدین و تمام ستم‌ه‌زن‌های پای علم تغییر سلطنت [از قاجاریه به پهلوی] یکی‌یکی پاداش [!!] گرفتند».^۲

^۱ - محمدعلی موحد، دکتر مصدق و نهضت ملی ایران، ج، تهران: نشر کارنامه، ۱۳۷۹، ص ۵۹.

^۲ - مخبرالسلطنه هدایت، خاطرات و خطرات، تهران: انتشارات زوار، ۱۳۶۳، ص ۴۰۳.

و البته پژوهشگران و آنهایی که کتاب تاریخ خوانده‌اند می‌دانند که مقصود مخبر السلطنه از پاداش خدمت چیست؟! گشته شدن در زندان و یا به فرمان اعلیحضرت به دنیای دیگر رفتن!!

گزارش‌های مخبر السلطنه از اعمال مأموران رضاشاه با بانوانی که حاضر نمی‌شدند فرمان بی‌حجابی کامل فرمان اعلیحضرت را اجرا کنند بسیار دردناک است و مدارک از آن اعمال بسیار زیاد است. البته بسیاری از جوانمردان و قهرمانان همچون فروخی یزدی و دکتر محمد مصدق تلاش بسیار کردند که آزادی را بار دیگر به جامعه ایران برگردانند.

آنچه که برای شناخت هر شخصیت و دولت سیاسی ضروری است بررسی زمینه‌های به‌وجود آمدن آن دولت است و ما هم برای شناخت مصدق و دولت وی ابتدا نگاهی سریع به حکومت رضاشاه و سپس به حکومت فرزندش محمدرضاشاه از سال ۱۳۲۰ به بعد داریم؛ زیرا ده‌ساله شایسته‌تری از حکومت ملی وی را بدون آگاهی از دولت‌هایی نظیر سهیلی، ساعد سراجی، بیات صدراشراف، منصورالملک و قوام‌السلطنه امکان‌پذیر نمی‌دانیم.

آنچه گفتن آن را ضروری می‌دانم این است که با تألیف این کتاب هرگز قصد ندارم از دکتر محمد مصدق شخصیتی بسازم و بدون هیچ عیب و نقیض بسازم. او یک انسان بود و چه‌بسا در مواردی اشتباه کرد، اما آن‌قدر که نمی‌توان انکار کرد این است که قائم‌مقام، امیرکبیر، مصدق و بزرگان از چهره‌های درخشان سیاستمدار تاریخ معاصر ایران می‌باشند. مصدق نه تنها از سوی کشورهای اسلام‌گرا مورد تهاجم قرار گرفت، بلکه نویسندگان روزنامه‌های درباری و روزنامه‌های حزب توده و روزنامه‌های طرفدار افرادی چون دکتر مظفر بقائی هر زمان که فرصت می‌یافتند، دانه‌ترین کلمات را نثار او می‌کردند. اما مصدق نه از تهدید دولت‌های آمریکا و انگلستان بترس و وحشت شد و نه از فحش‌ها و ناسزاهای نویسندگان مزدور یا فریب‌خورده. او سیر انسانی بود که ایران و ایرانی را دوست می‌داشت.

بخش اول این کتاب زندگانی دکتر مصدق نتیجه سال‌ها تحقیق و پژوهش خود من درباره زندگانی وی و وقایع ایران و جهان قبل و بعد از جنگ دوم جهانی می‌باشد. بخش دوم این کتاب شامل دیدگاه‌های نویسندگان و پژوهشگران برجسته و فرزانه نسبت به مصدق می‌باشد که در روزنامه‌هایی چون اطلاعات و مجلات و نشریاتی چون چشم‌انداز ایران، فردوسی، خرداد، مهر ایران و... به چاپ رسیده بود. از برخی نویسندگان اجازه

گرفتم و اما موفق نشدم و نتوانستم با برخی از نویسندگان ایران دوست فرزانه تماس گرفته و اجازه بگیرم. از این بزرگان عذرخواهی می‌کنم. برخی از مقاله‌های نویسندگان ایران دوست بسیار طولانی بود لذا فقط قسمت‌هایی از آنها را در این کتاب آوردم. مقالات نویسندگان فرزانه که قبل و بعد از کودتای ۲۸ مرداد ۳۲ در نشریات مختلف به چاپ رسیدند بسیار زیاد است. شاید بتوانم در آینده آنها را هم در مجلداتی دیگر به چاپ برسانم.

با احترام

محمود حکیمی - اسفندماه ۱۳۹۷

www.ketab.ir